

ශ්‍රී ලංකාවේ වියළි කලාපීය නගරවල
ගතිකත්වය කෙරෙහි පර්යන්ත කෘෂි ආර්ථිකයේ
බලපෑම

දැප කාරගේ දිල්හානි අනුරුද්ධිකා රණවිර

ශ්‍රී ලංකාවේ වියළි කලාපීය නගරවල ගතිකත්වය කෙරෙහි පර්යන්ත
කෘෂි ආර්ථිකයේ බලපෑම

දැප කාරගේ දිල්හානි අනුරුද්ධිකා රණවිර

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලයයේ පශ්චාද් උපාධි අධ්‍යයන පීඨයේ
දර්ශනසූරී උපාධි පරීක්ෂණය සඳහා ඉදිරිපත් කෙරෙන පර්යේෂණ
නිබන්ධය

අපේක්ෂකයාගේ ප්‍රකාශය

මෙම ශාස්ත්‍රීය නිබන්ධය මහාචාර්ය ආර්. එම්. කේ. රත්නායක සහ මහාචාර්ය එච්. එම්. ආර්. ප්‍රේමසිරි යන උපදේශකවරුන්ගේ උපදේශනයෙන්, ස්වයං නිරීක්ෂණය, ක්ෂේත්‍ර පරීක්ෂණය හා පුස්තකාල අධ්‍යයනය මගින් දත්ත රැස් කිරීමෙන්, මා විසින් ස්වෝත්සාහයෙන් ම කරනු ලැබුවකි. මෙය මෙම විශ්වවිද්‍යාලයට හෝ වෙනත් විශ්වවිද්‍යාලයකට හෝ වෙනත් අධ්‍යාපන ආයතනයකට හෝ ඉදිරිපත් කළ නිබන්ධයක් හෝ නිබන්ධයක කොටසක් හෝ නොවන බවත් මෙහි අඩංගු සියලු කරුණු සඳහන් කිරීමකින් තොරව ඇතුළත් කොට නැති බවත්, මවිසින් සම්පාදනය කරන ලද ඒවා වන අතර මාගේ උපරිම දැනුම හා විශ්වාසය අනුව වෙනත් කිසිදු කෙනෙකු විසින් මීට පෙර ලියන ලද හෝ මුද්‍රණය කරන ලද හෝ කිසිම කරුණක් කෘතියෙහි අන්තර්ගත නොමැති බවත් මෙයින් සහතික කරමි.

.....

ඩී. කේ. ඩී. ඒ. රණවිර,

(දර්ශනසූරී උපාධි පරීක්ෂක)

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය,

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය,

නුගේගොඩ.

අධීක්ෂකවරුන්ගේ සහතික කිරීම

අපේක්ෂකයා විසින් සම්පූර්ණ කරන ලද මෙම දර්ශනසූචි උපාධි නිබන්ධනයේ පරීක්ෂකවරුන් විසින් නිර්දේශ කරන ලද සියලුම නිවැරදි කිරීම්, එකතු කිරීම් සහ සංශෝධනයන් ඇතුළත්කර ඇති බව අපි සහතික කරමු.

1. උපදේශක :- .....

මහාචාර්ය ආර්. එම්. කේ. රත්නායක

භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශය,

ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය,

නුගේගොඩ.

දිනය :-.....

2. උපදේශක :- .....

මහාචාර්ය එච්. එම්. ආර්. ප්‍රේමසිරි,

භූ සම්පත් ඉංජිනේරු අධ්‍යයනාංශය,

මොරටුව විශ්වවිද්‍යාලය,

මොරටුව.

දිනය :-.....

පටුන

	පිටුව
පටුන	i
වගු නාමාවලිය	iv
රූප සටහන් නාමාවලිය	vii
කෙටි යෙදුම්	xii
උපකාරානුස්මෘතිය	xivv
සාරසංක්ෂේපය	xv
ABSTRACT	xviii
පළමු පරිච්ඡේදය - හැඳින්වීම	1-17
1.1 හැඳින්වීම	1
1.2 පර්යේෂණ ගැටලුව	5
1.3 අධ්‍යයනයේ වැදගත්කම	7
1.4 අරමුණු	16
දෙවැනි පරිච්ඡේදය - නගර, නාගරීකරණය හා නාගරික ගතිකත්වය පිළිබඳ සාහිත්‍ය විමර්ශනය	18-91
2.1 නගර හා නාගරීකරණය	18
2.2 හර පර්යන්ත සංකල්පය හා නාගරික ගතිකතාව	41
2.3 ශ්‍රී ලංකාවේ නාගරීකරණය හා නගර ව්‍යාප්තිය	62
2.4 ශ්‍රී ලංකාවේ වියළි කලාපීය නගර හා කාලීන වෙනස්වීම	78

තෙවැනි පරිච්ඡේදය - ක්‍රමවේදය	92-118
3.1 අධ්‍යයන ප්‍රදේශය	92
3.2 නියැදිය තෝරා ගැනීම	97
3.2.1 දත්ත රැස්කිරීම සඳහා අදාළ පර්යන්ත ප්‍රදේශ තෝරා ගැනීම	102
3.2.2 අධ්‍යයනයේ සීමා	108
3.3 දත්ත රැස් කිරීම.	109
3.3.1 ප්‍රාථමික දත්ත (Primary)	109
3.3.1.1 ප්‍රශ්නාවලි ක්‍රමය (Questionnair Method)	113
3.3.1.2 සම්මුඛ සාකච්ඡා (Interview Method)	113
3.3.1.3 නිරීක්ෂණ (Observation)	115
3.3.2 ද්විතියික දත්ත	115
3.4 දත්ත විශ්ලේෂණය	116
සිව්වැනි පරිච්ඡේදය - අධ්‍යයන ප්‍රදේශයේ පසුබිම	119-175
4.1 වියළි කලාපීය කෘෂි දේශගුණ කලාපය සංවර්ධයේදී පරිපාලනමය යථාර්ථය	119
4.2 වියළි කලාපයේ භෞතික පසුබිම	127
4.2.1 භූ විද්‍යාත්මක පසුබිම	127
4.2.2 ජල සම්පත	128
4.2.3 භූ විෂමතා හා ස්වභාවික වෘක්ෂලතා ව්‍යාප්තිය	133
4.2.4 දේශගුණික පසුබිම	136
4.3 සමාජ ආර්ථික පසුබිම	141

4.4 මානව පසුබිම	148
4.5 යටිතල පහසුකම්වල ව්‍යාප්තිය	159
4.5.1 මාර්ග ජාලය	159
4.5.2 අධ්‍යාපන හා සෞඛ්‍ය පහසුකම්	161
4.5.3 විදුලි කලාපයේ සෞඛ්‍ය පහසුකම්	164
4.6 නාගරික ජනාවාස	165
පස්වැනි පරිච්ඡේදය - ශ්‍රී ලංකාවේ විදුලි කලාපයේ නාගරික ගතිකතාව කෙරෙහි බලපාන සාධක	176-275
5.1 විදුලි කලාපයේ නාගරික පර්යන්තයන්ගේ ස්වභාවය හා ක්‍රියාකාරීත්වය	176
5.2 පර්යන්ත ආර්ථික වර්ධනයට නගරයේ බලපෑම	221
5.3 විදුලි කලාපයේ නාගරික ගතිකත්වය	239
හයවැනි පරිච්ඡේදය - නිගමන හා යෝජනා	276-282
6.1 නිගමන	276
6.2 යෝජනා	280
මූලාශ්‍රය නාමාවලිය	1-294
ප්‍රකාශන	
ඇමුණුම් 01	
ඇමුණුම් 02	

වගු නාමාවලිය

වගු අංකය	මාතෘකාව	පිටුව
1.1	නාගරික ග්‍රාමීය වර්ධනයේ ගතිකතාව	12
2.1	විවිධ රටවල නගර හඳුනාගැනීමට භාවිත නිර්ණායක	21
2.2	නගර වර්ගීකරණය කිරීම සඳහා භාවිත නිර්ණායකවල කලාපීය වෙනස්කම්	22
2.3	ලෝකයේ ප්‍රධාන කලාප අනුව නාගරීකරණයේ ව්‍යාප්තිය	29
2.4	ලෝකයේ වඩාත් නාගරීකරණය වූ රටවල් දහය	31
2.5	ලෝකයේ අඩුවෙන් ම නාගරීකරණය වූ රටවල් දහය	31
2.6	ග්‍රාමීය නාගරික සබඳතා වර්ගීකරණය	54
2.7	ශ්‍රී ලංකාවේ නාගරික ජනගහන වර්ධනය - 1871-2012	69
2.8	නාගරික ආයතන වර්ග අනුව නාගරික ජනගහනය	72
2.9	කාර්යය මූලික කර ගනිමින් නගර ශ්‍රේණිගත කිරීම	74
2.10	පරිපාලන කාර්යය මූලික කර ගනිමින් නගර ශ්‍රේණිගත කිරීම	74
2.11	1981 වන විට ශ්‍රී ලංකාවේ ජනගහනයේ ප්‍රමාණය මත කරන ලද නගර වර්ගීකරණය	76
2.12	දේශගුණික කලාප අනුව නාගරික ජනාවාස ව්‍යාප්තිය	81
2.13	දේශගුණික කලාප අනුව කර්මාන්තවල නියුක්ති සේවක ප්‍රමාණය	84
3.1	ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික මට්ටමෙන් පිළිගනු ලැබූ නගර ව්‍යාප්තිය	98
3.2	නාගරික කාර්යයන් ඉටුකරනු ලබන සේවා මධ්‍යස්ථානවල ව්‍යාප්තිය	98
3.3	තෝරාගත් ප්‍රශස්ත විභේදනය අනුව නියැදි සැලැස්ම	106
3.4	කාර්යය හා විචලතාවය මත පදනම්ව සේවා ආයතන තෝරා ගැනීම	107

3.5	නියැදි ග්‍රාම නිලධාරී කොට්ඨාශ තෝරා ගැනීම	108
4.1	වියළි කලාපයේ අන්තර්ගත පරිපාලන ව්‍යුහය	126
4.2	භූ ගත ජලයේ ස්වභාවය	130
4.3	සෘතුන් අනුව වියළි කලාපයේ ජල සම්පත් ව්‍යාප්තිය	131
4.4	සෘතුන් අනුව ආපදාවය වන ජල ප්‍රමාණය	132
4.5	මහවැලි ව්‍යාපෘතිය මගින් පදිංචි කරවීමට අපේක්ෂිත ගොවි පවුල්	144
4.6	වියළි කලාපයේ ජාතීන් අනුව හා ආගම් අනුව ජන සංඛ්‍යා ව්‍යාප්තිය	149
4.7	වියළි කලාපයේ විවාහක තත්වය	151
4.8	වියළි කලාපය ගමනාන්තය කරගත් පදිංචිකරුවන්ගේ උපන් ප්‍රදේශයන් (දිස්ත්‍රික්ක පදනමින්)	155
4.9	වියළි කලාපයෙන් පිටත්ව ගොස් ගමනාන්ත සඳහා තෝරා ගත් දිස්ත්‍රික්ක	156
4.10	වියළි කලාපයේ මාර්ග ප්‍රමාණය (ප්‍රතිශතාත්මකව)	160
4.11	කලාපීය වශයෙන් පාසල් සංයුතියේ ව්‍යාප්තිය	162
4.12	වියළි කලාපයේ නාගරික හා ග්‍රාමීය ජනසංඛ්‍යා ප්‍රතිශතය දිස්ත්‍රික් පදනමින්	165
4.13	දේශගුණික කලාප වලට අයත් භූමි ප්‍රමාණයන්ට අනුව නගර ප්‍රමාණය	168
5.1	දුර අනුව පවුලේ සාමාජිකයින් සංඛ්‍යාව (පර්යන්ත)	193
5.2	අධ්‍යාපන තත්ත්වයේ ස්වභාවය (%)	196
5.3	දුර අනුව ආදායම් මාර්ග ප්‍රමාණයන් වෙනස් වීමේ සාමාන්‍යය (%)	198
5.4	කුටුම්භයේ තරම සඳහා කයි වර්ග පරීක්ෂාව	199
5.5	අධ්‍යාපන මට්ටම සඳහා කයි වර්ග පරීක්ෂාව	200
5.6	ප්‍රධාන ආදායම සඳහා කයි වර්ග පරීක්ෂාව	200

5.7	කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා ලබා ගන්නා ජල සම්පාදන ක්‍රමෝපායන් (%)	203
5.8	වගා කටයුතු කිරීමට නොහැකි වීමට බලපාන ලද හේතු සාධක (%)	207
5.9	කෘෂි නිෂ්පාදන යෙදවුම් මිල දී ගැනීම සඳහා භාවිත සේවා මධ්‍යස්ථාන (%)	211
5.10	නිෂ්පාදන අලෙවියේ ස්වභාවය (%)	214
5.11	විවාහක තත්ත්වය සඳහා කයි වර්ග පරීක්ෂාව	226
5.12	ජීවන වෘත්තීන් සඳහා කයි වර්ග පරීක්ෂාව	226
5.13	ප්‍රධාන ආදායම සඳහා කයි වර්ග පරීක්ෂාව	227
5.14	ව්‍යාපාරික ස්ථානයේ අයිතිය	228
5.15	භාණ්ඩ ලබා ගැනීමේ දී සැලකිලිමත් වන කරුණු (ප්‍රතිශත)	233
5.16	පාරිභෝගිකයින් භාණ්ඩ මිල දී ගැනීමට වැඩි රුචිකත්වයක් දැක්වීමේ ස්වභාවය	235
5.17	නිවැරදි මූල්‍ය කළමනාකරණයක් පිළිබඳ ව ගණුදෙනු කරුවන් තුළ පවතින දැනුවත්භාවය (%)	237
5.18	නගර අතර පවතින සම්බන්ධතාවය	246
5.19	සපයන සේවාවන් අතර සම්බන්ධතාවය	247
5.20	2005-2021 නාගරික සේවා මධ්‍යස්ථානයන්ගේ භූමි ප්‍රමාණයන් ගණනය කිරීම	252

රූප සටහන් නාමාවලිය

	රූප සටහන් අංකය	මාතෘකාව	පිටුව
1.1	සංකල්ප රාමුව		17
2.1	ග්‍රාමීය හා නාගරික ජනගහන වර්ධනය, 1950-2050		26
2.2	උතුරු දකුණු විසම්මුතිය හා නගර ව්‍යාප්තිය		35
2.3	දිස්ත්‍රික්ක අනුව කර්මාන්ත ව්‍යාප්තිය		83
2.4	මහවැලි සංවර්ධන ව්‍යාපාරයේ ජනාවාස රටාව		88
3.1	ශ්‍රී ලංකාවේ දේශගුණ කලාප සිතියම		97
3.2	අධ්‍යයනය සඳහා තෝරා ගත් නියැදි මධ්‍යස්ථානවල අවකාශීය ව්‍යාප්තිය		101
3.3	නියැදි ගම් තෝරා ගැනීම සඳහා වූ ආදර්ශ ආකෘතිය		103
3.4	නියැදි ගම් තෝරා ගැනීම සඳහා වූ ආදර්ශ සිතියම		104
3.5	දත්ත අංකනය සඳහා OSM කාර්යය කළමනාකරණය කළ සැලැස්ම		112
3.6	දත්ත විශ්ලේෂණය සඳහා වූ ආදර්ශ ආකෘතිය		118
4.1	ශ්‍රී ලංකාවේ නගර නිර්මාණයේ ආරම්භය හා රාජධානි මාරුවීම		121
4.2	දේශගුණික කලාප අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ දිස්ත්‍රික්ක ව්‍යාප්තිය		125
4.3	දේශගුණික කලාප අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රා.ලේ.කො ව්‍යාප්තිය		125
4.4	දේශගුණික කලාප අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ ග්‍රා.නි.කො. ව්‍යාප්තිය		125
4.5	ශ්‍රී ලංකාවේ ගංගා ව්‍යාප්තියේ කලාපීය වෙනස්කම්		131
4.6	ශ්‍රී ලංකාවේ ජලාශ/වැව් ව්‍යාප්තියේ කලාපීය වෙනස්කම්		131
4.7	ශ්‍රී ලංකාවේ ස්වභාවික වෘක්ෂලතා		135
4.8	ශ්‍රී ලංකාවට වර්ෂාපතනය ලැබෙන ප්‍රධාන සෘතුන්		138

4.9	ශ්‍රී ලංකාවේ යල සහ මහ කන්නවල නියත උපද්‍රවයේ අවකාශීය රටාව	140
4.10	වයස් කාණ්ඩ අනුව ජනගහන ප්‍රතිශතය	150
4.11	ස්ත්‍රී පුරුෂ ජනගහන අන්තරය	151
4.12	දුර අනුව පවුලක සාමාජික සංඛ්‍යාවේ සාමාන්‍ය අගයේ ව්‍යාප්තිය	153
4.13	අභ්‍යන්තර සංක්‍රමණ සඳහා පසුබිම් වූ හේතු	157
4.14	භාෂා මාධ්‍යය අනුව පාසල් ව්‍යාප්තිය	163
4.15	පාසල් වර්ගීකරණය අනුව පාසල් ව්‍යාප්තිය	163
4.16	නිර්ණායකයන්ට අනුව එක් නගරයකින් ආවරණය වන ප්‍රමාණයන්	169
4.17	ශ්‍රී ලංකාවේ නගර ව්‍යාප්තියේ ස්වභාවය (2020) (වන්දිකා ඡායාරූප දර්ශනය)	170
4.18	ශ්‍රී ලංකාවේ නගර ව්‍යාප්තිය	171
4.19	ශ්‍රී ලංකාවේ පරිපාලන නගර හා සේවා මධ්‍යස්ථාන ව්‍යාප්තිය	172
4.20	ශ්‍රී ලංකාවේ සංචාරක ස්ථානයන්ගේ ව්‍යාප්තිය	174
5.1	සියඹලාණ්ඩුව සේවා මධ්‍යස්ථානය හා භූමි පරිච්ඡේද රටාව, (2021)	179
5.2	වවුනියාව නගරය හා අවට පර්යන්ත ප්‍රදේශය, (2021)	180
5.3	දෙහිඅත්තකණ්ඩිය සේවා මධ්‍යස්ථානය හා අවට පර්යන්ත ප්‍රදේශය	182
5.4	සියඹලාණ්ඩුව සේවා මධ්‍යස්ථානය හා අවට ජන ඝනත්ව ස්වභාවය	183
5.5	වවුනියාව නගරය හා අවට පර්යන්තයේ ජනඝනත්ව ව්‍යාප්තිය	184
5.6	දෙහිඅත්තකණ්ඩිය නගරය හා අවට පර්යන්තයේ ජනඝනත්ව ව්‍යාප්තිය	186
5.7	සියඹලාණ්ඩුව නගරය හා අවට පර්යන්තයේ භූ විෂමතාවය	188

5.8	දෙහිඅත්තකණ්ඩිය නගරය හා අවට පර්යන්තයේ භූ විෂමතාවය සහ ගොඩනැගිලි ව්‍යාප්තිය	190
5.9	වියළි කලාපයේ පර්යන්තයේ පදිංචිය සඳහා පැමිණීමේ ස්වභාවයේ	191
5.10	වියළි කලාපයේ පර්යන්තයේ පදිංචිය සඳහා පැමිණීමට හේතු වූ කාරණයේ	192
5.11	වයස් අනුපාතිකය (පර්යන්ත)	194
5.12	වියළි කලාපයේ වයස් අනුපාතිකයේ සාමාන්‍යය	195
5.13	අධ්‍යාපන තත්වය අනුව කෘෂිකර්මාන්තයේ නියැලෙන ජනසංඛ්‍යාවේ ප්‍රතිශතය,	196
5.14	ආදායම් වර්ගීකරණයේ ස්වභාවය සහ ආදායම් උත්පාදනය සඳහා කෘෂි නොවන අංශයේ දායකත්වය (%)	197
5.15	වගා කරන ඉඩම්වල ස්වභාවය	202
5.16	වියළි කලාපයේ කෘෂිකර්මාන්තය සඳහා ජලය ලබා ගන්නා ආකාරය	203
5.17	පසුගිය වසර 05 ක කාලය තුළ වගා කටයුතු කිරීමට හැකි වූ කන්න ප්‍රමාණය (%)	205
5.18	වගා කරන බෝගවල ප්‍රමාණයන් (%)	208
5.19	වගා කටයුතු සඳහා ශ්‍රමය ලබා ගැනීමේ ස්වභාවය (%)	210
5.20	සේවා ලබා ගැනීම සඳහා මධ්‍යස්ථාන වෙත ගමන් කිරීමට භාවිත ප්‍රවාහන මාධ්‍යයන්ගේ සාමාන්‍යය	212
5.21	තම මූලික අවශ්‍යතා සඳහා භාණ්ඩ ලබා ගන්නා ස්ථානයන්ගේ ස්වභාවය	215
5.22	මූල්‍ය අවශ්‍යතා සපුරා ගැනීමේ ස්වභාවය, (2021)	218
5.23	ප්‍රදේශයේ පදිංචිය සඳහා පැමිණීමේ ස්වභාවයේ සාමාන්‍යය, (2021)	222

5.24	ව්‍යාපාරවල නියුතු වූවන්ගේ අධ්‍යාපන තත්ත්වයේ සාමාන්‍යය	223
5.25	ව්‍යාපාරිකයින් හා සම්බන්ධ ආදායම් මාර්ග, (2021)	225
5.26	ව්‍යාපාරික ස්ථානයේ අයිතියේ ස්වභාවය, (2021)	229
5.27	ව්‍යාපාරික ස්ථානයන් විවෘතව තබන කාල සීමාව (පැයවලින්)	230
5.28	නාගරික සේවා මධ්‍යස්ථානය හා පර්යන්තය අතර මිල දී ගැනීමේ හා වැඩි ඉල්ලුම් අතර අන්තර් සම්බන්ධතාවය	232
5.29	ආදායම් කළමනාකරණය කරගැනීම සඳහා ගන්නා වූ ක්‍රියා මාර්ග	236
5.30	මාර්ග පද්ධතියේ හා නාගරික මධ්‍යස්ථාන ව්‍යාප්තිය	240
5.31	වැඩි වශයෙන් ගනුදෙනු කරුවන් පැමිණෙන වේලාව	241
5.32	වියළි කලාපයේ නගර ව්‍යාප්තියේ සනත්වය (2021)	242
5.33	ප්‍රධාන වානිජ්‍ය මධ්‍යස්ථානයේ සේවා ව්‍යාප්තියේ ස්වභාවය	244
5.34	සේවා මධ්‍යස්ථානයන්ගේ නාගරික කාර්යයන්ගේ පැතිරීම, (2021)	245
5.35	2005 - 2021 කාල පරාසයය තුළ සියඹලාණ්ඩුව නාගරික සේවා මධ්‍යස්ථානයේ තිරස් ව්‍යාප්තිය	251
5.36	සියඹලාණ්ඩුව නගරයේ සිරස් ව්‍යාප්තිය	253
5.37	දෙහිඅත්තකණ්ඩිය නාගරික මධ්‍යස්ථානයේ ව්‍යාප්තිය 2005-2021	254
5.38	වවුනියාව සේවා මධ්‍යස්ථානයේ ව්‍යාප්තිය 2005-2021	256
5.39	වවුනියාව නගරයේ ප්‍රධාන මාර්ගයේ (කොටසක) සිරස් ව්‍යාප්තිය	258
5.40	වවුනියාව නගරයේ බසාර් විදියේ සිරස් ව්‍යාප්තිය	259
5.41	දෙහිඅත්තකණ්ඩිය සේවා මධ්‍යස්ථානය හා අවට පිහිටි මංසන්ධි ජනාවාස හා සම්බන්ධිත සේවාවන්ගේ ගලායාම, (2021)	260

5.42	සියඹලාණ්ඩුව සේවා මධ්‍යස්ථානය හා අවට පිහිටි මංසන්ධි ජනාවාස හා සම්බන්ධිත සේවාවන්ගේ ගලායාම, (2021)	262
5.43	වවුනියාව සේවා මධ්‍යස්ථානය හා අවට පිහිටි මංසන්ධි ජනාවාස හා සම්බන්ධිත සේවාවන්ගේ ගලායාම	263
5.44	වියළි කලාප නාගරික මධ්‍යස්ථාන වෙත භාණ්ඩ ගලා ඒමේ ස්වභාවය	265
5.45	වියළි කලාපයේ නාගරික මධ්‍යස්ථාන හරහා ඉන් පිටතට භාණ්ඩ ගලා යාම	265
5.46	නාගරික ගතිකතාව සඳහා බලපාන පොදු සාධක	272
5.47	යල කන්නයේ මාසික වර්ෂාපතනය (මි.මී) හා කෘෂි නිෂ්පාදන ප්‍රමාණය (මෙ.ටො.), (2021)	274
5.48	මහ කන්නයේ මාසික වර්ෂාපතනය (මි.මී) හා කෘෂි නිෂ්පාදන ප්‍රමාණය (මෙ.ටො.), (2021)	274

සිද්ධි අධ්‍යයනය

5.1 සිද්ධි අධ්‍යයනය	205
5.2 සිද්ධි අධ්‍යයනය	219
5.3 සිද්ධි අධ්‍යයනය	237

කෙටි යෙදුම්

ග්‍රා. නි. කො.	ග්‍රාම නිලධාරී කොට්ඨාසය
ප්‍රා. ලේ. කො.	ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසය
අ. පො. ස.	අධ්‍යයන පොදු සහතිකපත්‍ර
සා. පෙළ	සාමාන්‍ය පෙළ
උ. පෙළ	උසස් පෙළ
කි. මී	කිලෝ මීටර්
mm	මිලි මීටර්
CBD	Central Business District
CMR	Colombo Metropolitan Region
UDA	Urban Development Authority
GIS	Geographic Information System
GPS	Global Positioning System
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
ANOVA	Analysis of Variance
MS	Mean Square
DF	Degrees of Freedom
SS	Sum of Squares
JOSM	Java Open Street Map Editor
OSM	Open Street Map

MDP	Mahaweli Development Project
WMO	World Meteorological Organization
FIM	First Inter-Monsoon Season
SWM	South West Monsoon Season
SIM	Second Inter-Monsoon Season
NEM	North East Monsoon Season

උපකාරානුස්මාතිය

ප්‍රථමයෙන් ම, පර්යේෂණයේ අඩු ලුහුඬුකම් නිරන්තරයෙන් පෙන්වා දෙමින් අවශ්‍ය දැනුම සහ මාර්ගෝපදේශය මෙන් ම නිරන්තර ධෛර්යය ඇති කරවමින් ශක්තියක් වූ මහාචාර්ය ආර්.එම්.කේ. රත්නායක සහ මහාචාර්ය එච්. එම්. ආර්. ප්‍රේමසිරි යන උපදේශකවරුන් වෙත මාගේ හෘදයාංගම ස්තූතිය පිළිගන්වන්නේ ඉතා හක්කියෙනි. ඔබ දෙපල ලබාදුන් සහයෝගය නොමැති වූයේ නම් මෙම නිබන්ධය වර්තමාන ස්වරූපයෙන් ඉදිරිපත් නොවනු ඇත.

දෙවනුව, පර්යේෂණ කටයුතු සාර්ථකව නිම කිරීම සඳහා භූගෝල විද්‍යා අධ්‍යයනාංශයේ, අධ්‍යයනාංශ ප්‍රධාන ආචාර්ය ශාන්ත විජේසිංහ මහතා ඇතුළු සහාද ආචාර්ය මණ්ඩලය විසින් ලබා දුන් අනුපමේය සහයෝගයටත්, අනධ්‍යයන කාර්ය මණ්ඩලයටත් මාගේ අවංක ස්තූතිය පුදකරමි. තවද, පර්යේෂණ කටයුතු සිදුකිරීමේ දී සහය දැක්වූ පශ්චාද් උපාධි අධ්‍යයන පීඨයේ පීඨාධිපතිතුමන් ඇතුළු කාර්ය මණ්ඩලයටත්, නන් අයුරින් සහය දුන් මානවශාස්ත්‍ර හා සමාජීයවිද්‍යා පීඨයේ පීඨාධිපතිතුමන් ඇතුළු සහාද අධ්‍යයන කාර්ය මණ්ඩලයටත්, ස්තූතිය පුද කරමි.

පර්යේෂණ කටයුතු ආරම්භයේ සිටම නිරන්තර සහයෝගය ලබාදුන් ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලයේ පරිගණක අංශයේ පරිගණක උපදේශක වජිර ප්‍රේමදාස මහතා හා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ සුරංග ජයසිංහ මහතාටත්, පර්යේෂණ වාර්තාවේ සෝදුපත් බලමින් සහයෝගය ලබාදුන් ශ්‍රාවස්තිපුර ශාන්තසිරි හිමියන්ටත්, සෙවනැල්ල මෙන් ළඟින් හිඳිමින් අවශ්‍ය උදව් උපකාර කළ මා කල‍්‍යාණ මිත්‍ර නිරෝමි ගුණරත්න හා නිශානි රණවිර දෙපලටත්, නන් අයුරින් සහය වූ සැමටත්, මාගේ හෘදයාංගම ස්තූතිය පුද කරමි.

අවසාන වශයෙන් මා දිරිමත් කරමින් නිරන්තරයෙන් අවශ්‍ය ශක්තිය හා සහයෝගය ලබාදීම වෙනුවෙන් දෙමාපියන් ඇතුලු පවුලේ සියලු දෙනාට ස්තූතියවන්ත වෙමි. ඔබේ දිරිගැන්වීම, ආදරය හා ආශීර්වාදය මාගේ සිහිනය කරා ගමන් කිරීමට මා හට ශක්තියක්ම විය.

ඩී. කේ. ඩී. ඒ. රණවිර,

2022 අගෝස්තු 31

**ශ්‍රී ලංකාවේ වියළි කලාපීය නගරවල ගතිකත්වය කෙරෙහි පර්යන්ත කෘෂි ආර්ථිකයේ බලපෑම
දැපකාරගේ දිල්හානි අනුරුද්ධිකා රණවිර**

සාරසංක්ෂේපය

නගර යනු බහුමානයෙන් යුතු සංකීර්ණ අර්ථ නිරූපණ සහිත සංකල්පයකි. මානව භූ දර්ශනය යනු කාර්මීකරණය, නාගරීකරණය හා ගෝලීයකරණය යනා දී ගාමක බලවේගයන්ගේ එකතුවකින් ගොඩනැගෙන කාලීනවූත් අවකාශීයවූත් වෙනස්වීමට ලක්වන සුවිශේෂී ප්‍රභවයකි. ඒ අතුරින් නාගරික මධ්‍යස්ථානය මගින් ලබා දෙන සේවාවන් හා සේවා ලබා ගැනීමේ පර්යන්තයේ ස්වභාවයන් නාගරික ගතිකත්වයක් නිර්මාණය කරයි. පවතින තත්වයක් වෙනස් වීමක් හෝ උසස් වීමක් ගතිකත්වය තුළ අන්තර්ගත වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂි දේශගුණික කලාප අනුව ගත් විට නාගරික කාර්යයන් සපයනු ලබන සේවා මධ්‍යස්ථානවල පර්යන්තයන් කෘෂිකාර්මික පර්යන්තයන් වීමේ ඉහළ ම තත්වය වියළි කලාපයේ දක්නට ලැබේ. ඒ අනුව පර්යන්තයේ ක්‍රියාකාරීත්වය, නගරයේ හැසිරීම් හා නගර පරිහරනය කරන තෙවන පාර්ශව යන කොටස් තුනෙහි ම එකතුවෙන් සිදුවන වියළි කලාපීය නාගරික ගතිකතාව සඳහා වඩා ප්‍රබල සාධකය හඳුනාගැනීම හා විශ්ලේෂණය කිරීම මෙහි අරමුණයි. සමස්ත නාගරික සේවා මධ්‍යස්ථානයන්ගේ මධ්‍යන්‍යය පාදක කර ගනිමින් අරමුණු මත නියැදීමේ ක්‍රමය යටතේ එකිනෙකට වෙනස් නිර්ණායකයන්ට අනුව නාගරික මධ්‍යස්ථාන තුනක් හා ඊට අයත් පර්යන්ත ගම් නවයක් අධ්‍යයනය සඳහා අහඹු ලෙස තෝරා ගැනිණ. මෙම අධ්‍යයනය උදෙසා ප්‍රාථමික හා ද්විතීක දත්ත රැස් කිරීමේ ක්‍රම හරහා රැස්කළ දත්ත ප්‍රමාණාත්මක හා ගුණාත්මක ක්‍රම ඔස්සේ පරිගණක මෘදුකාංග මෙන් ම සංඛ්‍යාන විද්‍යාත්මක ක්‍රම ශිල්ප අනුසාරයෙන් සිදුකරන ලදී. මෙම අධ්‍යයනයෙන් සොයාගත් ප්‍රධාන කරුණක් වන්නේ වියළි කලාපයේ සේවා මධ්‍යස්ථානවල කාර්යයන් පර්යන්තයේ අවශ්‍යතාවන් අභිබවා යමින් ක්‍රියාත්මක වීම නිසා කිසියම් සංකීර්ණතාවක් නිර්මාණය වී තිබීම යි. නාගරික සේවා මධ්‍යස්ථාන අතර පවතින කාර්යයන්ගේ පැතිරීම විවිධ වූවත් කාර්යයන්ගේ ස්වභාවයේ සමානත්වයක් පවතියි. ඒ අනුව වර්තමානය වනවිට නගරයේ තිරස් පැතිරීම අභිබවා ඊට වැඩි වේගයකින් සිරස් පැතිරීමක් පෙන්නුම් කරයි. නාගරික ගතිකත්වය හා කෘෂි පර්යන්තය එකිනෙක හා බද්ධ ව පවතිය හැකි නුමුදු ඊට වඩා සංකීර්ණ වූ සාධක රාශියක් ඒ කෙරෙහි බලපාන බව මෙයින් අනාවරණය විය. ඒ අතර සංචාරක කර්මාන්තය, කෘෂි නොවන රැකියාවල නිරත වීමේ ප්‍රවණතාව, අධ්‍යාපන මට්ටම ඉහළයාම නිසා

ඇතිවන ආකල්පමය වෙනස වැනි සාධක මෙහි දී ප්‍රබල වී ඇත. වර්තමානයේ නාගරික ගතිකත්වය සාම්ප්‍රදායික පරාමිතීන් සමග මැනීමට අපහසු ය. වර්තමානයේ වියළි කලාපීය නාගරික පරිසරයේ වර්ධනය වන නව සාධක විශ්ලේෂණය කිරීමට අවශ්‍ය වන අතර, ශ්‍රී ලංකාවේ වියළි කලාපයේ නාගරික ගතිකත්වයේ සැබෑ ස්වරූපය මතු වීමට අවම වශයෙන් තවත් වසර දහයක කාලයක් ගත විය හැකි ය.

මූලාශ්‍ර පද: නාගරිකරණය, වියළි කලාපීය නාගරික සේවා මධ්‍යස්ථාන, කෘෂි පර්යන්තය, නාගරික ගතිකතාව, නාගරික වෙළඳපොළ

The Impact of Agricultural Economy of Periphery on Urban Dynamics in Dry Zone Sri Lanka.

Depakarage Dilhani Anuruddhika Ranaweera

ABSTRACT

Cities are typically complex notions with multiple dimensions and interpretations. The human landscape in cities is a unique phenomenon that undergoes temporal and spatial changes due mainly to the influence of industrialization, urbanization, and globalization. Among these factors, the nature of the services offered by various urban centers and the periphery of receiving such services generate urban dynamics. A dynamic involves the modification or enhancement of an existing situation. This study aims to identify and analyze the most substantial elements of Dry Zone urban dynamics created by the combination of three components, namely the performance of the periphery, the behavior of the city, and city-using third parties. Under the method of purposive sampling, three urban centers and nine periphery villages were selected for the study based on the mean of all urban service centers. This study used primary and secondary data and they were analyzed using statistical methods, Geospatial techniques and qualitative analytical method for studying the dynamics. One of the most important findings of this study is that the functions of the service centers in the Dry Zone are taking precedence over the peripheral requirements. In addition, the distribution of functions of the service centers varies across urban service centers, however the type of functions is comparable. Consequently, the vertical spread of the city is currently faster than its horizontal spread. Although the urban dynamics and the agricultural sector may coexist, it is influenced by numerous other complex aspects. Among such aspects, the tourism business, the trend toward non-agricultural employment, and the shift in mindset produced by the rise in education have been the most prominent. At present it is difficult to measure the urban dynamic with

traditional parameters and it is needed to analyze the new factors which are developing in dry zone urban environment, and it could be take at least another 10 years of period to show real picture of the urban dynamics in Dry Zone of Sri Lanka.

Keywords: Urbanization, Dry zone Urban Service Centers, Agricultural Periphery,
Urban Dynamics, Urban Markets